

1. ÜNİTE

Görsel 1.1

DÜNYA VE AHİRET

ÜNİTE KAVRAMLARI

* Ahiret

* Vefat

* Cenaze

HAZIRLIK ÇALIŞMASI

1. “Ne ekersen onu biçersin.” ve “Dünya, ahiretin tarlasıdır.” sözleri arasındaki ilişkiyi düşününüz. Fikirlerinizi sınıfta paylaşınız.
2. Ahiret inancı insan davranışlarını nasıl etkiler? Düşüncelerinizi paylaşınız.
3. Vefat eden bir kişinin toprağa verilmeden önce yıkanmasını ve kefenlenmesini insana saygı açısından düşününüz. Fikirlerinizi sınıfta paylaşınız.
4. “Taziye, berzah, haşir ve mizan” kavramlarının anlamlarını sözlükten bulunuz. Kavramların anlamlarını defterinize yazınız.

1. VAROLUŞUN VE HAYATIN ANLAMI

Hayatı amaçları ve hedefleri doğrultusunda planlayan insanla planlamayan insan arasındaki farklar neler olabilir? Arkadaşlarınızla paylaşınız.

Allah (c.c.)*, evrende canlı ve cansız pek çok varlık yaratmıştır. Güneş, ay, yıldızlar, gezegenler, dağlar, ormanlar, bitkiler ve hayvanlar bunlardan bazılarıdır.

İnsan, sahip olduğu özellikleriyle diğer varlıklardan ayrıcalıklı ve üstün bir konuma sahiptir. Çünkü o akıllı, düşünen bir varlıktır ve özgür iradeye sahiptir. İnsan, kendini ve çevresini sorgulayacak yaşa geldiği andan itibaren “Ben kimim?, Nereden geldim?, Niçin varım?, Ne olacağım?” gibi sorulara cevap aramaya başlar. “Dağlar, bitkiler, irili ufaklı hayvanlar, denizler, nehirler boş yere mi yaratılmıştır?” gibi soruların cevabını öğrenmek ister. İnsan varoluşun sebebini, hayatın amacını, ölüm sonrasında nelerle karşılaşacağını bilemedikçe de huzura kavuşamaz ve mutlu olamaz.

Yapılan bilimsel araştırmalar ve çalışmalar, evrende mükemmel bir düzenin var olduğunu ortaya koymuştur. Evrendeki her şey bu düzenin bir parçasıdır. Doğadaki en küçük canlının dahi bir işlevi vardır. Bununla ilgili bir ayette şöyle buyrulmuştur: “Biz göğü, yeri ve ikisi arasındakileri boş yere yaratmadık...”¹

KOMPOZİSYON YAZALIM

Hayatı anlamlandırmada ahiret inancının önemi ile ilgili bir kompozisyon yazınız.

Görsel 1.2: Göklerde ve yerde ne varsa Allah'ındır (c.c.).

* Celle celâlühü: O'nun şanı ne yücedir.
1 Sâd suresi, 27. ayet.

İnsanın yaratılış amacıyla ilgili olarak Kur'an-ı Kerim'de **"Ben cinleri ve insanları ancak bana kulluk etsinler diye yarattım."**² ifadesi yer alır. İnsan bunun bilincinde olmalı, Yüce Yaratıcısına inanıp ibadet etmeli, O'nun emir ve yasaklarına uymalıdır. Verdiği nimetler için O'na şükretmelidir. İnsan; Yüce Allah'ın hoşnut olacağı iyi, güzel iş ve davranışlarda bulunmalıdır. Dünyadayken yaptığı iyi ve kötü davranışların ahirette karşılığını göreceğini bilmelidir. Bununla ilgili olarak bir ayette şöyle buyrulur: **"O, hanginizin daha güzel amel yapacağını sınamak için ölümü ve hayatı yaratandır..."**³

İnsan, dünya hayatının bir amacı olduğunu bilmeli, Yüce Allah'ın rızasına uygun bir yaşam sürmeye özen göstermelidir. Kendisine, topluma ve yaratıcısına karşı sorumluluklarını yerine getirmelidir. Namazını kılmalı, orucunu tutmalı, malının zekâtını vermeli, kurban kesmeli, hacca gitmeli ve salih ameller işlemeye önem vermelidir. Böyle davrananları Yüce Allah'ın ahirette ödüllendireceğini bilmelidir.

Hayatın boş ve sorumluluktan uzak olduğu inancı, insanları büyük bir bunalıma ve boşluğa sürükler. İnsan bu durumda hayatı anlamsız ve gereksiz görür, büyük bir manevi çöküntüye girer. Ölümle birlikte yok olup gideceğini düşünen bir insan için dünyadaki hiçbir şeyin anlamı kalmaz. Dostlukların, sevginin, yaptığı iyiliklerin, yaşadıklarının bir karşılığı ve devamı olmayacağını düşünen insana hayatın güzellikleri zevk vermez. Ayrıca insanların işledikleri kötü davranışlardan sorumlu tutulmayacağı düşüncesi, birçok olumsuz davranışa neden olur. İnsanlar; yalan, ikiyüzlülük, dedikodu, haksız kazanç, hırsızlık gibi kötü davranışlardan sakınmayacak hâle gelirler. Yanlış düşüncelere kapılmış olan insanların sayıca arttığı toplumlarda ise düzenlen ve istikrardan söz etmek mümkün olmaz.

Allah Teala'nın en şerefli varlığı sıfatıyla yaratılan insanoglu, belirli bir amaç için yeryüzüne gönderilmiştir. İnsan, Yüce Yaratıcı'ya ve çevresine karşı yaratılış amaçlarına uygun davranışlar sergilemelidir. Dünya hayatının amaçsız olmadığını bilmeli ve hayatını güzel ahlak ilkeleri doğrultusunda yaşamaya çalışmalıdır.

² Zâriyât suresi, 56. ayet.

³ Mülk suresi, 2. ayet.

YORUMLAYALIM

Yarın sabah Güneş'in ilk ışıkları pencerinizden süzülürken, perdeyi aralayıp balkona çıkınız. Güneş'in o eşsiz doğuşunu bir kez daha izleyiniz. Gördüğünüz ışınlar, 150 milyon kilometre öteden sekiz dakika önce yola çıkmıştı ama bu ışınların oluşumunu hazırlayan nedenler, zamanımızdan 8 milyar yıl önce planlanmıştı.

...

Ya bir "tesadüf" ya da bir "planlama!" Fiziğin ustası Albert Einstein, bir yazısında "Allah (c.c.), hiçbir şeyi tesadüfe bağlamaz. Çünkü Allah (c.c.) zar atmaz!" demişti.

(Taşkın Tuna, Uzayın Sırları, s. 67)

Yukarıdaki cümleleri, dünyanın yaratılma amacı açısından yorumlayınız.

Görsel 1.3: Ahirete iman eden insan, dünya hayatının geçiciliğine aldanmaz.

Ahret inancının İnsana Kazandırdıkları

Ahret inancı, İslam inanç esaslarından biridir. Kur'an'ın ifadesiyle zerre kadar hayır yapan mükâfatını, zerre kadar kötülük yapan da cezasını ahirette görecektir.⁴ Dolayısıyla Müslüman, attığı her adımın hesabını iyi yapmak durumundadır. İnsanın korkuları, çaresizliği, yalnızlığı, günahları, pişmanlığı gibi hallerde ahiret inancı; insan için önemli bir sığınak ve ümit kaynağıdır. Dünya hayatının bir imtihan olduğu gerçeği, buna inanan kimseyi aşırılıklardan korur. İnsan, iyilik ve kötülük karşısında sabrı ve şükrü tercih ederek dünya ahiret dengesini gözetir.

Ahret inancı, sayısız nimetle kuşatılan cennete gitme arzusu ile insanları iyiliklere yöneltir. Çeşitli azaplarla kuşatılan cehenneme gitme endişesi ise insanları, kötülüklerden sakındırır.

Ahret inancı, toplumda iyilik, mutluluk ve refahın artmasına; hırsızlık, zina, cinayet, içki ve kumar gibi olumsuzlukların da azalmasına vesile olur. Nitekim kul hakkının söz konusu olduğu davranışlar, kişinin hanesine günah olarak

yazılacak ve ahirette hesabı sorulacaktır. İyilik yapanlar hakkında Yüce Allah şöyle buyurur: **“İnanan ve yararlı işler yapanlar için hoş bir hayat ve güzel bir gelecek vardır”**⁵ ve onlar, **“... altından ırmaklar akan cennetlere konulacak, orada ebedî olarak kalacak-**

4 bk. Zilzâl suresi, 7-8. ayetler.

5 Ra'd suresi, 29. ayet.

NOT EDELİM

“Diri olanları uyarması... için Kur'an'ı indirdik.”

(Yâsîn suresi, 70. ayet)

Yukarıdaki ayette verilmek istenen mesajı defterinize not ediniz.

lardır..”⁶ İmanlı ve güzel amel sahibi müminlerin kavuşacağı nimetler hakkında, Kur’an-ı Kerim’de şöyle buyrulmaktadır: “Yaptıklarına karşılık kendileri için saklanan müjdeyi hiç kimse bilemez.”⁷

Toplumun düzeni; dinin, neslin, canın, aklın ve malın korunması ile mümkündür. Bu temel esaslar gözetilmezse, toplum düzeni derinden sarsılır. İnsanlar arasında huzursuzluk başlar, toplumda düzensizlik ve dengesizlik hâkim olur. İnsan hayatı, bütün yapıların sorgulanacağı yer olan ahiretin varlığıyla anlam kazanır. Ahiret, ölümün bir son olmadığını aksine daha güzel ve ebedî bir hayatın başlangıcı için bir geçiş olduğunu insana hatırlatır.

Ahiret inancına sahip bir Müslümanın hayatı, düzen ve disiplin içinde olur. Sorumluluk duygusu artar. Bu durumda bencillik, aşırı hırs ve dünyaya bağlılık yerini sakin, huzurlu ve güvenli bir hayata bırakır. Yüce Allah bir ayette şöyle buyurmaktadır: **“Allah da onlara hem dünya nimetini, hem de ahiretin güzel mükâfatını verdi. Allah güzel davrananları sever.”⁸**

İslam dininin hedefi, insanların dünya ve ahiret mutluluğunu sağlamaktır. Yaptıklarının karşılığını göreceğini bilen bir insan, Allah Teala’dan hakkıyla korkar. İyilikler yapar, kötülüklerden uzaklaşır. Adaletli davranmaya özen gösterir. Kendisi için istediği ve sevdiği şeyleri başkası için de ister ve sever. Kendisi için kötü gördüğü şeyleri başkası için de kötü görür. Allah Teala’ya tevekkül eder. Büyüklerine saygılı, küçüklerine karşı merhametli olur. Bu güzel davranışları yapan insan, yaptıklarının karşılığını ahirette göreceği inancı ile huzurlu olur.

Hayatı anlamlandırmada ahirete inanmanın önemli bir yeri vardır. Dünya hayatının bir sonu olduğu gerçeği ve ahiret inancı, insanı yaptıklarında bilinçli davranmaya sevk eder. İnsan; iyilik ve güzelliklerini arttırma gayreti içinde olurken kötü ve zararlı olanlara uzak durarak kendini korumaya çalışır. İnsanlara, hayvanlara ve tabiata şefkatle yaklaşarak her hak sahibine hakkını vermeye özen gösterir.

6 Nisâ suresi, 57. ayet.

7 Secde suresi, 17. ayet.

8 Âl-i İmrân suresi, 148. ayet.

PAYLAŞALIM

Tam otuz yıl saatim işlemiş ben durmuşum,
Gökyüzünden habersiz uçurtma uçurmuşum.

***

Anladım işi; sanat Allah’ı aramakmış,
Marifet bu, gerisi yalnız çelik çomakmış.

(Necip Fazıl Kısakürek, Çile, s. 35-39)

Yukarıdaki beyitlerle ilgili düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Görsel 1.4: Dünyada yapılanların karşılığı ahirette verilecektir.

2. AHİRET ÂLEMİ

Güvenlik kameraları ile gözlenen yerlerde suç oranlarının daha düşük olmasının sebepleri sizce neler olabilir? Arkadaşlarınızla paylaşınız.

Din; birey ve toplum hayatını iman, ibadet, ahlak, hukuk ve sosyal ilişki yönleriyle kuşatan değerler bütünüdür. Bu değerler bütünü, iman kapsamında yer alan ilkelere kadar bir de ahirete imandır. Ahirete iman, ölümden sonra tekrar dirilmeye ve dünyada yapılan davranışların karşılığının görüleceğine inanmaktır. İnsanın varlığı, yalnız dünya hayatı ile sınırlı değildir. Anne karnında başlayan dünya hayatı, ölümlerle son bulur. İnsanın özü olan ruh ise ahirette tekrar yaratılan bedenle bütünleşerek varlığını devam ettirecektir. Dolayısıyla yaşam, sadece dünya hayatından ibaret olmadığı gibi ölüm de bir yok oluş değil; yeni ve ebedî bir hayatın başlangıcıdır.

Sözlükte **ahiret**, “ilk” anlamındaki “evvel” kelimesinin zıttı olup “son” demektir. Terim olarak, dünya hayatından sonra başlayıp sonsuza kadar devam edecek ölüm sonrası hayatıdır.⁹ Ahiret, dünyada yapılan her davranışın hesabının verileceği bir yerdir.¹⁰ Bu nedenle Müslüman, hayatının her anında bu hesap bilinciyle hareket eder. Hz. Muhammed’in (s.a.v.)* bu konuda: “Akıllı insan, nefisini hesaba çeken ve ölümden sonrası için hazırlık yapandır.”¹¹ hadisini kendine ilke edinir.

Ahiret hayatı, bireylerin dünya hayatını anlamlandırmasına katkı sağlar. Dünyada söylenen her sözün ve yapılan her türlü davranışın ahirette sorgulanacağı gerçeği, bireyleri güzel ahlaka yöneltir. Allah Teala tarafından insana verilen aklın görevlerinden biri,

* Sallallâhu aleyhi ve sellem: Allah (c.c.) ona salât ve selam eylesin.

9 Süleyman Toprak, Ahirete İman, s. 18.

10 bk. Zuhuruf suresi, 44. ayet.

11 Tirmizî, Kıyamet, 25.

nefis muhasebesi yapmak ve ölümden sonrası için hazırlanmaktır. Ahiret gününde hesaba çekileceği inancı, kişiyi bencillik ve aşırılıklardan alıkoyar. Böylece insan başkalarına karşı daha saygılı davranır. Davranışlarının ve sözlerinin sonuçlarını düşünerek hareket eder. Doğru ve dürüst olmaya çalışır. Haksızlıktan ve haram lokma yemekten sakınır.

NOT EDELİM

“O, Allah’tır. O’ndan başka hiçbir ilah yoktur. Dünyada da ahirette de hamd O’na mahsustur. Hüküm yalnızca O’nundur. Kesinlikle O’na döndürüleceksiniz.”

(Kasas suresi, 70. ayet)

Yukarıdaki ayette verilmek istenen mesajı defterinize not ediniz.

Öldükten sonra dirilmeye inanmayanlar hakkında Yüce Allah Kur’an-ı Kerim’de şöyle buyurur: **“İnkâr edenler, öldükten sonra tekrar dirilmeyeceklerini ileri sürerler. De ki: ‘Hayır! (Zannettiğiniz gibi değil.) Rabbime andolsun ki siz, mutlaka diriltileceksiniz, sonra yaptıklarınız size haber verilecektir. Bu, Allah için kolaydır.’”**¹²

Ahiretin varlığı konusunda sahip olunan bilgiler Kur’an ve sünnete dayanır. İnsan bedeninin ve kâinatın fâni olduğu, öldükten sonra tekrar dirilmenin ve ahiret hayatının kaçınılmaz olduğu Kur’an’da şöyle bildirilir: **“Siz cansız (henüz yok) iken sizi dirilten (dünyaya getiren) Allah’ı nasıl inkar ediyorsunuz? Sonra sizleri öldürecek, sonra yine diriltecektir. En sonunda O’na döndürüleceksiniz.”**¹³ Dünya hayatının bir imtihan olması, ahireti gerekli kılmaktadır. Çünkü dünyadaki konumları ve görevleri itibarıyla farklı imkânlar sahip insanların denenmeleri söz konusudur. Bu sebeple ikinci bir hayatın bulunması ve herkesin yaptığı iyilik veya kötülüklerin karşılığını alması kaçınılmaz bir durumdur. Aksi hâlde imtihanın bir anlamı kalmaz. Bu konuyla ilgili Kur’an-ı Kerim’de şöyle buyrulur: **“Yoksa kötülük işleyenler, kendilerini, inanıp salih amel işleyenler gibi kılacağımızı; hayatlarının ve ölümlerinin bir olacağını mı sanıyorlar?... Allah, gökleri ve yeri, hak ve hikmete uygun olarak, herkese kazandığının karşılığı verilsin diye yaratmıştır. Onlara zulmedilmez.”**¹⁴

NOT EDELİM

“Allah’ın, yaratmayı nasıl başlattığını, sonra bunu (nasıl) tekrarladığını görmediler mi? Şüphesiz bu, Allah’a göre kolaydır.”

(Ankebût suresi, 19. ayet)

Yukarıdaki ayette verilmek istenen mesajı defterinize not ediniz.

12 Teğâbun suresi, 7. ayet.

13 Bakara suresi, 28. ayet.

14 Câsiye suresi, 21-22. ayetler.

Hız. Muhammed'in (s.a.v.) insanlığa tebliğ ettiği İslam dininin temel kaynaklarını oluşturan Kur'an ve sünnette ahiretle ilgili insanın ihtiyaç duyabileceği bütün açıklamalar yer almaktadır. Yüce Allah "Sizi sadece boş yere, gagesiz yarattığımızı ve sizin hakikaten huzurumuza geri getirilmeyeceğinizi mi sandınız?"¹⁵ ayetinde kursesuz bir düzen içinde yaratılan insanın amaçsız olamayacağını bildirmiştir.

Her şeyi yoktan var eden Allah Teala için, yeniden diriltmek elbette kolaydır.¹⁶ Bunu anlayamayan müşrikler, Hız. Muhammed (s.a.v.) ile tartışmışlardır. Bunun üzerine Yüce Allah "İnsan, kendi yaratılışını unutarak bize bir örnek getirdi. Dedi ki: 'Bu çürümüş kemikleri kim yeniden diriltecek?' Onları ilk defa yaratmış olan diriltecektir. Çünkü O, hakıyla her türlü yaratmayı bilendir."¹⁷ ayeti ile her türlü yaratmaya gücünün yettiğini haber vermiştir.

Ölüm

Beden ve ruhtan meydana gelen insan, sadece bedeniyle değil; ruhu ile de insandır. Toprakta yaratılan beden, yine toprak olacak; insanın ruhu ise varlığını sürdürecektir.

Anne karnında başlayan insan hayatının bedenle ruhun birbirinden ayrılışı demek olan ölümle sona ermesi, önemli bir olaydır. İnsanlar, ölümü duyu organlarıyla algılayabilirler. Bütün insanlar, ölümden sonraki hayata ister inansın ister inanmasın; ölümün varlığını ve hayatın bir gerçeği olduğunu kabul eder. Kur'an-ı Kerim'de "Her canlı ölümü tadacaktır..."¹⁸ buyrulurak bu hakikat dile getirilmiştir.

Ölüme engel olamayacağının farkına varan insan, ölümden sonraki durumunu merak etmiş ve duyularıyla algılayamadığı bu alanla ilgili bilgilere ulaşmaya çalışmıştır. Her kültür ve medeniyette ölüm sonrası hayat hakkında farklı algılayış ve açıklamalar olmakla birlikte güvenilir bilgileri, hak dinin tebliğcileri olan peygamberler vermiştir. İslam dininde ölüm ve ahiret ile ilgili bilgilerin kaynağı, Kur'an ve sünnettir. Bu konuda Hız. Muhammed (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Ölümü en çok hatırlayanlar

15 Mü'minün suresi, 115. ayet.

16 bk. Târik suresi, 8. ayet.

17 Yâsîn suresi, 78-79. ayetler.

18 Â-i İmrân suresi, 185. ayet.

PAYLAŞALIM

Anne karnındaki bir bebeğe dünya hayatını ve bu hayatın gerçekliğini anlatma imkânınız olsaydı nasıl anlatırdınız? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Görsel 1.5: Ölüm bir yok oluş değildir.

ve ölüm sonrası için en güzel şekilde hazırlananlar Müminlerin en akıllı olanlarıdır.”¹⁹ Ölüm, hayatın bir gerçeği olarak kabul edilir. Kişiden, yaratılış ve hayatın amacına uygun yaşaması, hem kendisi hem de insanlık için faydalı ve kalıcı işler yapması istenir.

Kabir Hayatı - Berzah

Sözlükte “iki şey arasındaki perde, engel” anlamına gelen berzah, dinî terim olarak ölümden sonra başlayıp mahşerdeki dirilişe kadar devam edecek olan kabir hayatına denir. Dünya hayatı ile ahiret hayatı arasındaki bir geçiş dönemini ifade eder. Ölen herkes berzah âlemine girecektir. Berzah âlemi daha çok kabir hayatı şeklinde de ifade edilir.²⁰

Kabir hayatı insanın ölümü ile başlar. Kur’an-ı Kerim’de “Nihayet onun canını aldı ve kabre koydu. Sonra dilediği bir vakitte onu yeniden diriltecektir.”²¹ buyrulmuştur. İnsan, ölümden sonra ve yeniden dirilme öncesinde bir bekleme ve bekletilme hâindedir. Ölen kişi mezara konulsun veya konulmasın ölümü ile berzah hayatı başlar. Allah Teala, bu durumu “Onların arkasında, tekrar dirilecekleri güne kadar (devam edecek, dönmelerine engel) bir perde (berzah) vardır.”²² ayeti ile bildirmiştir.

Hz. Muhammed (s.a.v.), bir hadisinde kabrin ya cennet bahçelerinden bir bahçe yahut cehennem çukurlarından bir çukur olacağını²³ söylemiştir. Bir başka hadisinde ise “Biriniz öldüğü zaman, ona varıp yerleşeceği yeri sabah akşam gösterilir. O kimse cennet ehlinden ise cennetliklerin yeri, cehennem ehlinden ise cehennemliklerin yeri gösterilir. Ve ona, ‘İşte senin yerleşeceğin yer burasıdır. Sonunda kıyamet günü Allah seni buraya gönderecek.’ denilir.”²⁴ buyurmuştur.

19 İbn Mâce, Zühd, 31.

20 bk. DİB, Dinî Kavramlar Sözlüğü, s. 67.

21 Abese suresi, 21-22. ayetler.

22 Mü’minûn suresi, 100. ayet.

23 bk. Tirmizî, Kıyamet, 26.

24 Buhârî, Cenâiz, 89.

Görsel 1.6: Ölüm hayatın bir gerçeğidir.

PAYLAŞALIM

“Ölüyü (kabre kadar) üç şey takip eder: Ailesi, malı ve ameli. Bunlardan ikisi döner, biri kalır. Çoluk çocuğu ve malı döner, ameli (kendisiyle) kalır.”

(Buhârî, Rikak, 42)

Yukarıdaki hadis-i şerife göre dünyada yapılanların ahiret hayatı açısından önemi hakkındaki düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Görsel 1.7: O gün, gök erimiş bir maden gibi olur. (Meâric suresi, 8. ayet)

Kiyamet

Kiyamet “dikilmek, ayağa kalkmak, durmak ve canlıların Allah Teala’nın huzurunda saygıyla duracakları gün” anlamlarına gelir.²⁵ Kiyamet; Kur’an-ı Kerim’de, bazı ayetlerde dünya düzeninin bozulması ve dünya hayatının sona ermesi olarak tanımlanırken²⁶ bazı ayetlerde de insanların Allah Teala tarafından diriltilmeleri, mahşer yerinde toplanmaları anlamında kullanılır.²⁷

NOT EDELİM

“Yıldızlar dağılıp saçıldığında, denizler yükselip birbirine katıldığında, kabirlerin altı üstüne getirildiğinde; her insan dünyada neleri yaptığını ve neleri yapmadığını açıkça bilecektir. Ey insan! Yüce Rabbin hakkında seni yanıltıp aldatan ne oldu?”
(İfitâr suresi, 1-6. ayetler)

Yukarıdaki ayette verilmek istenen mesajı defterinize not ediniz.

Kur’an-ı Kerim’de yeryüzünde bulunan her canlının yok olacağı, ancak Allah Teala’nın baki kalacağı bildirilmiştir.²⁸ Kiyametnin zamanının sadece Allah Teala tarafından bilinebileceği Kur’an-ı Kerim’de “Sana kiyametnin, ne zaman gelip çatacağını soruyorlar. De ki: Onun ilmi ancak Rabbimin katındadır. Onun vaktini O’ndan başkası açıklayamaz...”²⁹ ayeti ile bildirilmiştir.

25 DİB, Dinî Kavramlar Sözlüğü, s. 378.

26 bk. Tekvîr suresi, 1-6. ayetler.

27 bk. Câsiye suresi, 26. ayet.

28 bk. Rahmân suresi, 26-27. ayetler.

29 A’râf suresi, 187. ayet.

Nitekim Hz. Peygamber bir gün ashâbı ile birlikte otururken Cebrail (a.s.) geldi ve ona iman, İslâm ve ihsanın ne olduğunu sorduktan sonra, “Kıyamet ne zaman kopacak?” sorusunu yöneltti. Hz. Muhammed (s.a.v.) de “*Bu konuda sorulan kişi, sorandan daha bilgili değildir.*”³⁰ cevabını verdi ve ardından “**Kıyametin ne zaman kopacağı bilgisi sadece Allah’a aittir.**”³¹ ayetini okudu.

Kıyamet, İsrâfil (a.s.)* isimli meleğin, sûra üflemesi ile başlayacaktır. O gün Allah Teala’nın diledikleri hariç göklerde ve yerde olan her şey dehşetle sarsılacaktır. Evrendeki tüm düzen bozulacak, gökyüzü maden gibi eriyecek, yeryüzü ve dağlar birbirine çarpılıp kum yığınına dönecek, güneş dürülüp yıldızlar dökülecek, her şey ölecek ve yıkılıp yok olacaktır.³² Bu konuyla ilgili Kur’an-ı Kerim’de şöyle buyrulmuştur: “**Sûra üflenince Allah’ın diledikleri müstesna olmak üzere göklerde ve yerde ne varsa hepsi ölecektir. Sonra ona bir daha üflenince bir de ne göresin, onlar ayağa kalkmış bakıyorlar.**”³³ Hz. Peygamber de kıyametle ilgili olarak şöyle buyurmuştur: “*Zamanı gelmedikçe kıyamet kopmaz...*”³⁴

Görsel 1.8: Kıyamet vaktinin bilgisi Allah (c.c.) katındadır.

PAYLAŞALIM

“... Sen yeryüzünü de ölü ve kupkuru görürsün. Fakat biz onun üzerine yağmuru indirdiğimiz zaman o harekete gelir, kabarır ve her çeşitten iç açıcı bitkiler verir. Çünkü Allah hakkın ta kendisidir. O, ölüleri diriltir yine O, her şeye hakkıyla kadirdir. Kıyamet vakti de gelecektir. Bunda şüphe yoktur. Allah kabirlerdeki kimseleri diriltip kaldıracaktır.”

(Hac suresi, 5-7. ayetler)

Yukarıdaki ayet-i kerimede mevsimlerin değişimi ile ölümden sonra dirilme arasında nasıl bir ilişki kurulmaktadır? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

30 Buhârî, İmân, 37.

31 Lokmân suresi, 34. ayet.

* Aleyhis selam: Allah’ın (c.c.) selamı onun üzerine olsun.

32 bk. Me’âric suresi, 8-10. ayetler; Hâkka suresi, 13. ayet; Müzzemmil suresi, 14. ayet; Tekvîr suresi, 1-2. ayetler.

33 Zümer suresi, 68. ayet.

34 Tirmizî, Zühd, 24.

Ba's

"Öldükten sonra tekrar dirilmek" anlamına gelen ba's, ahiret hayatının evrelerinden biridir. Kıyametin kopmasından sonra Allah Teala'nın emri ile İsrâfil (a.s.), sûra ikinci defa üfleyecek ve bütün canlılar tekrar diriltileceklerdir. Kur'an-ı Kerim'de "O gün insanlar hakka çağırılan o korkunç sesi işiteceklerdir. İşte bu, (kabirlerden) çıkış günüdür."³⁵ ayeti ile o günün başlangıcı bildirilmiştir. Kıyamet gününde bütün insanların diriltileceği ise "Çünkü kıyamet muhakkak gelecektir. Onda hiçbir şüphe yoktur ve şüphesiz Allah kabirdeki kimseleri diriltecektir."³⁶ ayeti ile haber verilmiştir.

Allah Teala; yeniden diriltmenin kendisi için zor olmadığını, bütün varlığı yaradanın kendisi olduğunu, bu diriltmeyi de yine kendisinin gerçekleştireceğini ve her türlü yaratmayı gayet iyi bildiğini Kur'an-ı Kerim'de bildirmiştir.³⁷ Mevsimlerin oluşması, bitkilerin çürüyüp yeniden yeşermesi, toprağa düşen tohumun hayat bulması yeniden dirilmeyle ilgili somut örneklerdendir.

Haşir

Allah Teala'nın insanları diriltip dünyada iken yaptıkları işlerden hesaba çekmek üzere toplamasına haşir³⁸, toplanma yerine de mahşer denir.

Ölünce toprağa defnedilen ve çürüyüp toprak olan insanlar, tekrar oradan çıkarılacak ve mahşerde toplanacaktır.³⁹ Ayet ve hadislerde haşir gününün zor ve dehşetli bir gün olacağı, bütün sırların ortaya döküleceği⁴⁰, kimsenin kimseye faydasının ve zararının olmayacağı bildirilir. Allah Teala'nın huzuruna varmayı yalanlayanların zarara uğrayacağı⁴¹ ve bazılarının kör, dilsiz ve sağır olarak haşredilecekleri⁴² belirtilmiştir.

Görsel 1.9: Allah (c.c.) hayat verendir.

Görsel 1.10: Mevsimlerin değişiminde akıl sahipleri için ibretler vardır.

35 Kâf suresi, 42. ayet.

36 Hac suresi, 7. ayet.

37 bk. Yâsîn suresi, 78-79. ayetler.

38 bk. MEB, Dinî Terimler Sözlüğü, s. 125.

39 bk. Kâf suresi, 44. ayet.

40 bk. Târik suresi, 9-10. ayetler.

41 bk. Yûnus suresi, 45. ayet.

42 bk. İsrâ suresi, 97. ayet.

ÖRNEK BULALIM

Günlük hayatta yeniden dirilmeyi çağrıştıran akli deliller neler olabilir? Örnekler veriniz.

Haşir günü insanlar, kendi derdine düşecek ve yakınlarıyla bile ilgilenemeyeceklerdir. Kur'an-ı Kerim'de "**Kişinin kardeşinden, annesinden, babasından, eşinden ve çocuklarından kaçacağı gün, kulakları sağır edercesine şiddetli ses geldiği vakit, işte o gün onlardan herkesin kendini meşgul edecek bir işi vardır...**"⁴³ buyrulur.

Hz. Muhammed (s.a.v.); hadislerinde haşir gününde mahşer yerinin dümdüz olacağını, insanların sıkıntılarından kurtulmak için hesabın bir an önce görülmesini isteyeceklerini haber vermiştir.⁴⁴

Hesap

Mahşerde toplanan insanlar muhakeme edilecekler, insanlara sualler sorulacak ve herkes dünyada yaptıklarının hesabını verecektir. Dünya hayatında yapılanlar, görevli melekler tarafından amel defterlerine kaydedilir.⁴⁵ Hesap günü herkesin defteri kendisine teslim edilecektir. "**... 'Oku kitabını! Bugün hesap görücü olarak sana nefsin yeter.' denilecektir.**"⁴⁶ İnsanlar, bu defterleri okuyacaklar ve yaptıklarını inkâr edemeyeceklerdir.

Görsel 1.11: O gün, kimseye haksızlık yapılmaz.

İman edip dünyada iyi ve güzel amel işleyenlerin hesapları kolay olacaktır. Sevinç içinde "**... Alın kitabımı okuyun, doğrusu ben, hesabımla karşılaşacağımı zaten biliyordum...**"⁴⁷ diyecek, mutlu ve huzurlu bir şekilde yakınlarının yanına döneceklerdir. İman etmeyip dünyada iyi ve güzel işler yapmayanlar ise zorda kalacaklardır. Yaptıklarını inkâr etmeye kalkışanların elleri konuşacak ve ayakları şahitlik edecektir.⁴⁸ Allah Teala bu durumu "**İşlemiş oldukları günahtan dolayı dillerinin, ellerinin**

43 Abese suresi, 33-39. ayetler.

44 bk. Buhârî, Rikâk, 44-45; Zekât, 52.

45 bk. Tekvîr suresi, 10-12. ayetler.

46 İsrâ suresi, 14. ayet.

47 Hâkka suresi, 19-20. ayetler.

48 bk. Yâsîn suresi, 65. ayet.

ve ayaklarının kendi aleyhlerine şahitlik edeceği günde onlara çok büyük bir azap vardır.”⁴⁹ ayetiyle bildirmiştir.

Mahşerde mizan kurulacak ve herkesin dünyada yaptığı ameller, mahiyetini ancak Allah

Teala'nın bildiği bu mizanda tartılacaktır. O gün zerre kadar hayır işleyen mükâfatını görecektir. Zerre kadar kötülük işleyen de cezasını görecektir ve hiçbir adaletsizlik söz konusu olmayacaktır.⁵⁰ Mizanda iyilikleri ağır gelenler kurtuluşa erecek, kötülükleri ağır gelenler ise cezalandırılacaktır.⁵¹ Ahiret, insanın dünyada yaptıklarından sorguya çekileceği âlemdir.

Cennet

Sözlükte “bitki ve ağaçlarla örtülü yer, bahçe” anlamlarına gelen cennet, iman edip salih amel işleyen müminlerin ebedî olarak kalacakları ve içinde çeşitli nimetlerin bulunduğu mükâfat

yurdu demektir.⁵² Kur'an-ı Kerim'de cennetle ilgili “Mutlu olanlara gelince, gökler ve yerler durdukça içinde ebedî kalmak üzere cennettedirler. Ancak Rabbinin dilemesi başka. Bu onlara ardı kesilmez bir lütuf olarak verilmiştir.”⁵³ buyurulmuştur.

Cennet; dünyada yapılanların bir karşılığı olarak yeryüzünde büyüklük taslamayan ve bozgunculuk çıkarmayanlara has kılınmıştır. Allah'a (c.c.) ve peygamberine itaat, iman edip salih ameller işlemek, Allah'ın (c.c.) emirleri doğrultusunda hareket etmek, Yüce Allah'a saygı duymak ve hesaba çekileceği bilinciyle yaşamak cennet ehlinin özelliklerindedir. Onlar; Allah'ın (c.c.) rızasına ermek için sabreder, namazı dosdoğru kılar, kendilerine verilen rızıklardan gizli olarak ve açıktan Allah (c.c.) için harcar ve kötülüğü iyilikle ortadan kaldırırlar.⁵⁴ Hz. Muhammed (s.a.v.) de bir hadisinde cennetle ilgili soru soran birine şöyle cevap vermiştir: “Allah seni cennete koyarsa canının çektiği ve gözüne hoş görünen her şey senin olacaktır.”⁵⁵ Bir başka hadiste Peygamberimizin bize haber verdiğine göre Yüce Allah, “Ben salih kullarım için cennette hiç bir gözün görmediği, hiç bir kulağın işitmediği ve hiç bir inanın hayal edemeyeceği nimetler hazırladım.”⁵⁶ buyurmaktadır.

49 Nûr suresi, 24. ayet.

50 bk. Enbiyâ suresi, 47. ayet.

51 bk. A'râf suresi, 8. ayet.

52 bk. Bakara suresi, 82. ayet.

53 Hûd suresi, 108. ayet.

54 bk. Kasas suresi, 83. ayet; Nisâ suresi, 13. ayet; Bakara suresi, 25. ayet; Ra'd suresi, 21-22 ve 24. ayetler; Tevbe suresi, 22. ayet.

55 Tirmizî, Sıfatü'l-cennet, 11.

56 Buhârî, Bed'ül-halk, 8.

SUNU HAZIRLAYALIM

Ayet ve hadislerden hareketle ahiret hayatının aşamaları ile ilgili bir sunu hazırlayınız. Hazırladığınız sunuyu sınıf ortamında arkadaşlarınızla paylaşınız.

BİLİYOR MUSUNUZ?

Kur'an-ı Kerim'de cennet için “me'vâ, adn, firdevs, na'im, huld, karâr, dârusselem ve dârumukame” gibi isimler kullanılır.

Kur'an-ı Kerim'de, cennet ve cennetlikler şu şekilde tasvir edilir: Cennet, genişliği göklerle yer kadar olan ve yakıcı sıcaklığın da dondurucu soğğun da görülmeceği bir yerdir. Orada tatlı su pınarları, tadı bozulmayan süt ve süzme bal ırmakları yer alır.⁵⁷ Cennette türlü meyveler, hurmalıklar, nar ağaçları, bağlar, salkımları sarkmış muz ağaçları⁵⁸ bulunur. Cennetliklerin elbiseleri saf ipekten, süsleri ise altındandır. Orada altlarından ırmaklar akan üst üste bina edilmiş köşkler vardır. Cennetliklerin canlarının istediği ve gözlerinin gördüğü her şey cennette hazır bulunur. Onlar için hiçbir yorgunluk ve zahmet yoktur. Cennette boş ve yalan söz de işitilmez.⁵⁹

Cennet nimetleri sınırsız olmakla birlikte Allah Teala'nın rızasını kazanmak hepsinden daha üstün ve daha değerlidir. Bununla ilgili olarak Kur'an-ı Kerim'de **"Allah; mümin erkeklere ve mümin kadınlara ebedî olarak kalacakları, içinden ırmaklar akan cennetler ve Adn cennetlerinde çok güzel köşkler vadetti. Allah'ın rızası ise bunların hepsinden daha büyüktür. İşte bu büyük başarıdır."**⁶⁰ buyurulmuştur.

Cehennem

Sözlükte "derin kuyu" anlamına gelen cehennem, dünya hayatında Allah Teala'ya iman etmeyenlerin ve O'nu inkâr edenlerin sürekli kalacağı yer olarak tanımlanır.

Kur'an-ı Kerim'de cehennem; ilahlık taslayanların, benliğini kötülük kaplamış olanların, yetimlerin mallarını haksız yere yiyenlerin, bir mümini kasten öldürenlerin, öldükten sonra tekrar dirilmeye ve ahiret hayatına inanmayanların, Allah Teala'nın korunmasını emrettiği akrabalık bağlarını koparanların ve yeryüzünde fesat çıkaranların buluşacağı yer olarak haber verilir.⁶¹ Hz. Peygamber de bir hadisinde *"Cehennem kişinin (kendisi için zararlı olmasına rağmen) arzu ettiği şeylerle ... kuşatılmıştır."*⁶² buyurmuştur.

Cehennem ve oradaki hayat Kur'an-ı Kerim'de şu şekilde anlatılır: Onun kaynaması ve uğultusu uzaktan işitilir.⁶³ Cehennemlikleri her taraftan ateşten örtü ile kuşatan cehennem, inkârcılar için bir zindandır. Suçlular oraya vardıklarında, cehennem onlara büyük kıvılcımlar saçır. Kur'an'da yakıtının insanlarla taşlar olduğu bildirilen cehennem, kendisine atılanlardan asla bıkmayacaktır. Cehennemliklerin yiyeceği zakkum ağacı, içecekleri kaynar su ve irindir. Onlar, orada serinlik bulamadıkları gibi içecek güzel bir şey de bulamayacaklar, cehennem azabı onları ebedî⁶⁴ olarak kuşatacaktır.

57 bk. Âli İmrân suresi, 133. ayet; İnsan suresi, 13 ve 18. ayetler; Muhammed suresi, 14. ayet; Mutaffifin suresi, 25-26. ayetler; Sâffât suresi, 45-47. ayetler.

58 bk. Rahmân suresi, 68. ayet; Nebe' suresi, 32. ayet; Vâkı'a suresi, 21, 28-29. ayetler.

59 bk. Kehf suresi, 21., 31. ayetler; Zuhuruf suresi, 71. ayet; Yasin suresi, 56. ayet; Hicr suresi, 47-48. ayetler; Nebe' suresi, 35. ayet.

60 Tevbe suresi, 72. ayet.

61 bk. Enbiyâ suresi, 29. ayet; Bakara suresi, 8. ayet; Nisâ suresi, 10 ve 93. ayetler; R'ad suresi, 5 ve 25. ayetler; Hicr suresi, 45. ayet.

62 Buhârî, Rikak, 28.

63 bk. Furkân suresi, 12. ayet.

64 bk. Me'âric suresi, 15. ayet; Bakara suresi, 24. ayet; Nisâ suresi, 56. ayet; Duhân suresi, 43-46. ayetler; İbrahim suresi, 16. ayet.

3. AHİRETE UĞURLAMA

“Ten fânîdür cân ölmez çün gitdi girü gelmez
Ölür ise ten ölür cânlar ölesi degül”

Yunus Emre

(Mustafa Tatçı, Yunus Emre Divanı, C 2, s. 174)

Yukarıdaki beyitten neler anlıyorsunuz? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Müslümanların birbirlerine karşı olan görevleri, öldükten sonra da devam eder. Hz. Muhammed (s.a.v.), bir hadisinde “Müslümanın, Müslüman üstündeki hakkı beştir. Selamını almak, hasta ziyaretine gitmek, cenazesine katılmak, davetine icabet etmek, aksırana Allah’tan rahmet dilemek.”⁶⁵ buyurarak bu görevlerden birinin de Müslüman kardeşinin cenazesine katılmak olduğunu vurgulamıştır.

Vefat eden bir Müslümanın arkasından yapılması gereken görevler vardır. Bunların başlıcaları; cenazeyi yıkamak, kefenlemek, cenaze namazını kılmak, cenazeyi defnetmek, ardından dua etmek, varsa borçlarını ödemek ve hayırda bulunmaktır.

Vefat Edenin Vasiyeti ve Borçları

İnsanların üzerinde Allah (c.c.) ve kul hakkı olmak üzere iki tür hak vardır. Allah’a (c.c.) olan kulluk borcundan kaynaklanan haklara Allah (c.c.) hakkı, insanlarla ilişkilerimizden doğan haklara kul hakkı denir. Kişi, kul hakkı ile Allah Teala’nın huzuruna gitmemek için hak sahipleriyle helalleşmelidir. Bir kimsenin vefatından sonra geçerli olmak üzere yapılmasını istediklerine ve yerine getirilmesi gerekenlere **vasiyet** denir. Kur’an-ı Kerim’de bu konuyla ilgili “Sizden birinize ölüm gelip çattığı zaman, eğer geride bir hayır (mal) bırakmışsa anaya, babaya ve yakın akrabaya meşru bir tarzda vasiyette bulunması -Allah’a karşı gelmekten sakınanlar üzerinde bir hak olarak- size farz kılındı.”⁶⁶ buyrulmuştur.

65 Buhârî, Cenaiz, 2.

66 Bakara suresi, 180. ayet.

BİLGİ KUTUSU

Techîz, sözlükte “hazırlamak, donatmak” anlamlarına gelir. Dinî kavram olarak vefat eden kişinin yıkanmasından kabre defnedinceye kadar yapılması gerekenlerin tamamını ifade eder. Ölünün yıkanması (gasil), kefenlenmesi (tekfîn), tabuta konulup musallaya ve cenaze namazından sonra da kabristana taşınması (teşyî) ve kabre konması (defin) techîz içinde yer almaktadır.

(DİB, Dinî Kavramlar Sözlüğü, s. 638)

Cenaze sahipleri; ölen kişinin varsa malının üçte birini kullanarak borçlarını öder, yeterli gelmediği durumlarda ise varisler tarafından bu borçlar karşılanarak cenaze üzerindeki kul hakları kaldırılır.⁶⁷

Kişinin yapılmasını istediği konularda vasiyet bırakması, tercihe bağlıdır. Kişinin kabrinin bulunacağı yer, cenaze namazını kimin kıldıracağı, cenazesinin kim tarafından yıkanacağı gibi hususlarda vasiyette bulunmasının bir sakıncası yoktur. Allah Teala tarafından yasaklanmayan ve başkasının hakkına girmeyen vasiyetler, mirasçılar tarafından yerine getirilebilir.

Cenaze Namazı

İslam dinine göre insan, şerefli bir varlıktır. İnsanın bu şeref ve saygınlığı ölümünden sonra da devam eder. Bu saygının gereği olarak ölen kimseler için cenaze törenleri düzenlenir. Cenaze işlemlerinde belirli bir sıra uygulanır. Öncelikle cenaze usulüne uygun olarak yıkanır, kefenlenir ve cenaze namazı kılınır. Farz-ı kifaye olan cenaze namazı, rükusu ve secdesi olmayan bir namazdır. Bu namaz, aynı zamanda ölen Müslüman için yapılan toplu bir dua niteliğindedir.

Cenaze namazı öncesinde cenaze, musalla taşı denen yere konur. Cemaat de yüzleri kıbleye dönük şekilde cenazeyi karşlarına alarak saf tutar. Hep birlikte niyet edilir, imam yüksek sesle tekbir getirir ve cenaze namazı kılınır.

Cenaze namazı kıldıktan sonra imam; cemaatte vefat eden kimseyi nasıl bildiklerini, iyi bir Müslüman olduğuna şahitlik edip etmeyeceklerini sorarak haklarını helal etmelerini ister. Bu sorular, vefat etmiş olan din kardeşlerine son görevlerini yerine getirmek için toplanan cemaatin haklarını helal etmeleri için güzel bir fırsattır.

BİLGİ KUTUSU

Farz-ı kifaye: Dinen sorumlu sayılan kimselerden bazılarının yapmalarıyla diğerlerinden sorumluluğun kalktığı fiiller ve emirlerdir.

(MEB, Dinî Terimler Sözlüğü, s. 86)

Görsel 1.12: Cenaze namazına katılmak, dinî ve insanî bir görevdir.

67 bk. Buhârî, Vesâyâ, 2-3/ Ferâiz, 6; Müslim, Vesâyâ, 5.

Cenaze omuzlara alınarak kabre götürüldüğü sırada tabuta omuz verecek taşımak, sessizce ve saygılı bir şekilde tabutun arkasından yürümek cenaze töreninin adabındandır.

Cenaze namazına katılmak, vefat eden kişiye karşı bir görev olduğu kadar ölen kişinin yakınlarına karşı da bir vazifedir. Onların acı günlerinde yanlarında olmak, ihtiyaçları varsa gidermek de bir sorumluluktur. Bu sorumluluğu taşıyan Müslümanlar, cenaze evine yemek götürerek cenaze sahibinin bu yükünü hafifletmiş olurlar. Bununla ilgili Hz. Muhammed (s.a.v.), Mute Savaşı'nda şehit olan Cafer-i Tayyar'ın (r.a.)* ölüm haberini alınca *"Cafer'in ailesi için yemek pişirin. Çünkü başlarına kendilerini meşgul edecek bir iş geldi."*⁶⁸ buyurmuştur.

Cenaze defnedildikten sonra cenaze sahiplerine taziyede bulunmak, başsağlığı ve sabır dilemek de önemli bir görevdir. Nitekim Hz. Muhammed (s.a.v.), *"Bir musibet nedeniyle din kardeşine taziyede bulunan hiçbir mümin yoktur ki Allah kıyamet günü ona keramet elbiselerinden bir elbise giydirmesin."*⁶⁹ buyurarak taziyenin önemini vurgulamıştır.

Kur'an Okumak

Ölüm döşeğindeki kişilerin yanında Kur'an-ı Kerim okumak, İslam dininde tavsiye edilen bir davranıştır.⁷⁰ Cenazenin defin işlemi sonrasında mezar başında bulunanlar, Kur'an-ı Kerim'den ayetler okur ve vefat eden din kardeşleri

* Radiyallahu anh: Allah (c.c.) ondan razı olsun.
68 İbn Mâce, Cenâiz, 59.
69 İbn Mâce, Cenâiz, 56.
70 bk. Ebu Dâvûd, Cenâiz, 24.

BİLİYOR MUSUNUZ?

Cenaze töreninde;

- Sessizce tabutun arkasından yürünür.
- Yüksek sesle bağırılmaz, feryat edilmez.
- Cenaze alkışlanmaz.
- Ölmüş kişi için Allah'a (c.c.) dua edilir.
- Ailenin acısı paylaşılır.
- Ölüm hatırlanarak tefekkürde bulunulur.

OKUYALIM

"Salâ verin kasmıza
Gider olduk dostumuza
Namaz için üstümüze
Duranlara selam olsun"

(Mustafa Tatçı, Yunus Emre Divanı, C 2, s. 254)

Görsel 1.13: Taziyede bulunmak dinî bir görevdir.

için dua ederler. Okudukları Kur'an'ın sevabını ölmüş kişiye bağışlarlar. Kültürümüzde bu kıraat ve dualar, cenaze evinde de devam eder. Belirli bir süre hem cenaze sahiplerine moral ve destek vermek için taziyede bulunurlar.

Kur'an okumak, vefat eden kimseye rahmet olduğu gibi dinleyenlere de yol gösterici, hayatlarına huzur ve mutluluk verici ilkeler içeren bir nasihat ve rahmettir. Çünkü Kur'an-ı Kerim'de **"Ey insanlar! İşte size, Rabbinizden bir öğüt, gönüllerdeki dertlere bir şifa, müminlere doğru yolu gösteren bir hidayet ve rahmet geldi."**⁷¹ buyrulmuştur.

NOT EDELİM

"Bu (Kur'an); kendisi ile uyarılmaları, Allah'ın tek ilah olduğunu bilmeleri ve akıl sahiplerinin öğüt almaları için insanlara yapılan bir bildiridir."

(İbrahim suresi, 52. ayet)

Yukarıdaki ayette verilmek istenen mesajı defterinize not ediniz.

Dua Etmek ve Hayır Yapmak

Ölenlerin ardından dua etmek dinî görevlerimiz arasındadır. Cenaze namazı da bir dua mahiyetindedir. Cenaze, kabre konduktan sonra da günahlarının affi için dua etmeye devam edilir. Hz. Muhammed (s.a.v.) *"Cenaze namazını kıldığınızda ona ihlasla dua edin."*⁷² buyurarak ölen kişilerin ardından dua etmeyi teşvik etmiştir. Dua etmek için mutlaka mezarın yanına gitmek gerekmez. Zira Allah Teala, kullarının dualarını ve yakarışlarını işitir.

Bir Müslüman vefat ettikten sonra onun adına hayır yapmak, dinimizde tavsiye edilen davranışlardandır. Yakınlarının vefat eden kişi için yaptıkları hayırların, onun da amel defterine yazılacağını şu hadis bizlere haber vermektedir: *"Bir kimse Peygamberimize geldi ve şöyle dedi: 'Ey Allah'ın Resulü! Annem aniden vefat etti... Şimdi ben onun adına sadaka versem, sevabı anneme ulaşır mı?' Peygamberimiz, 'Evet.' dedi."*⁷³

PAYLAŞALIM

Tanık olduğunuz bir cenaze merasiminde gözlemlediklerinizi ve hissettiklerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

71 Yûnus suresi, 57. ayet.

72 Ebu Dâvûd, Cenâiz, 56.

73 Buhârî, Cenâiz, 95.

Hakk'a Uğurlama Geleneği

Alevi-Bektaşî geleneğinde; “Hakk ile bir olmak”, “Hakk ile Hakk olmak” ve “Hakk'tan geldik, Hakk'a gidiyoruz” gibi deyimler kullanıldığından kişi için “öldü” sözcüğü yerine “Hakk'a yürüdü” denir. Bu ifadeler canın dünya değiştirmesi, kavuşma, yeniden bir araya gelme anlamlarını içerir. Uygulamalar, dünyadan ayrılışla beraber kavuşmayı da içerir. Bu nedenle “Cenaze Merasimi/Töreni” yerine, yapılanlar “Hakk'a Yürüme/Uğurlama Erkânı” olarak tanımlanır.

Kişi, “Hakk'a yürüdüğünde” “Dede/Baba” veya görevi üstlenen başka biri “Bismişah! Hakk Muhammet ya Ali!” der ve ruhunu teslim eden kişinin gözlerini açıksa kapatır. Alevi-Bektaşîlikte ölünün göğüs hizasında durularak dualar/gülbanklar okunur. Cenaze teneşirde usulüne uygun olarak yıkanır. Hakk'a yürüyen bir “can”ın bedenini herhangi bir örtü ile “kefenleme” uygulaması, Anadolu'da yaşayan tüm Alevi-Bektaşî topluluklarında vardır. Helallik, hem evinin önünde hem de cenaze namazı kılınırken alınır. Cenaze namazını kıldırarak Dede öne geçer. Halk onun arkasında üçlü, beşli ve yedili sıralar hâlinde saf bağlar. Dede “Durdum divana/ Uydum Kur'an-ı Azimşana/ Yönüm Kibleye/ Kiblem Kabe-i Şerife” der. Bundan sonra topluluğa döner ve “Canlar! Hakk'a yürüyen bu er'i (ya da bacı'yı) yaşamı süresince nasıl bilirsiniz?” diye sorar. Halk bu soruya “İyi biliriz. Allah eyvallah” diye yanıt verirse cenaze namazının kılınmasına geçilir. Eğer böyle denmezse namaz kılınmaz. Cenaze namazı kılındıktan sonra, son aşama olan gömme yani defin işlemi yapılır. Mezarlıkta iş bitince topluca cenaze evine gidilir. Ölenin yakınları ziyaret edilip acılarını hafifletici söz ve davranışlarda bulunulur. Ölü evinin işlerine yardımcı olunur. Ölümün üçüncü, yedinci ve özellikle kırkıncı günü “hayır yemeği” verilir. Dualar okutulur, sevabı Hakk'a yürüyen kişinin ruhuna hediye edilir.

“Gafil durma şaşkın, bir gün ölürsün
Dünya sana bâki değil ne fayda
Ettiğin işlere pişman olursun
Pişmanlığın ele girmez ne fayda

Bir gün seni iletirler evinden
Hakk'ın kelamını kesme dilinden
Kurtulamazsın Azrail'in elinden
Türlü türlü yolun olsa ne fayda”

Teslim Abdal

(bk. Ali Aktaş, Alevilerde Ölüm, Cenaze, Yas ile İlgili İnanış ve Ritüeller, Alevilik-Bektaşîlik Araştırmaları Dergisi, Sayı 12, s. 19-54.)

4. KUR'AN'DAN MESAJLAR: BAKARA SURESİ 153-157. AYETLER

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اسْتَعِينُوا بِالصَّبْرِ وَالصَّلَاةِ إِنَّ اللَّهَ مَعَ الصَّابِرِينَ ۝۱۵۳ وَلَا تَقُولُوا لِمَنْ
يُقْتَلُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ آمَوَاتٌ بَلْ أَحْيَاءٌ وَلَكِنْ لَا تَشْعُرُونَ ۝۱۵۴ وَلَنَبْلُوَنَّكُمْ بِشَيْءٍ مِّنَ
الْخَوْفِ وَالْجُوعِ وَنَقْصٍ مِّنَ الْأَمْوَالِ وَالْأَنْفُسِ وَالثَّمَرَاتِ وَبَشِّرِ الصَّابِرِينَ ۝۱۵۵ الَّذِينَ إِذَا
أَصَابَتْهُمْ مُصِيبَةٌ قَالُوا إِنَّا لِلَّهِ وَأَنَا لِيهِ رَاجِعُونَ ۝۱۵۶ أُولَئِكَ عَلَيْهِمْ صَلَوَاتٌ مِّن رَّبِّهِمْ وَرَحْمَةٌ
وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُهْتَدُونَ ۝۱۵۷

“Ey iman edenler! Sabrederek ve namaz kılarak Allah’tan yardım dileyin. Şüphe yok ki Allah sabredenlerle beraberdir. Allah yolunda öldürülenlere “ölüler” demeyin. Hayır, onlar diridirler. Ancak siz bunu bilemezsiniz. Andolsun ki sizi biraz korku ve açlıkla bir de mallar, canlar ve ürünlerden eksilterek deneriz. Sabredenleri müjdele. Onlar, başlarına bir musibet gelince ‘Biz şüphesiz (her şeyimizle) Allah’a aidiz ve şüphesiz O’na döneceğiz’ derler. İşte Rableri katından rahmet ve merhamet onlarıdır. Doğru yola ulaştırılmış olanlar da işte bunlardır.” (Bakara suresi, 153-157. ayetler)

Bakara suresi, 153. ayet: Ayet-i kerimde geçen sabır kelimesi sözlükte “dayanma, dayanıklılık” gibi anlamlara gelen sabır, ahlaki bir kavram olarak başa gelen musibetlerden dolayı şikâyetçi olmamaktır. Sabır; her şeyin Allah Teala’dan geldiğini, yaşananların bir imtihan olduğunu bilmek, nefesine ağır gelen ve hoş gitmeyen durumlara karşı sükûnet ve dayanma gücü demektir. Ayet-i kerimde belirtildiği gibi musibetin sabrını Allah Teala’dan istemek gerekir. İman edenler için sabır, bu anlamda pasif bir bekleyiş değil aktif bir hareketlilik. Çünkü ayet-i kerimde başa gelen mevcut duruma çaresizce sızlanmak değil, olumsuzluktan çıkış için arayış tavsiye edilmiştir. Bu arayış ise birçok yolla yapılabilir. Fakat bahsi geçen ayette sabır, namaz ibadetiyle birlikte anılmış ve bu arayışın namazla birlikte yapılması tavsiye edilmiştir. Çünkü namaz, mümin için Rabbe bir yakınlıktır. Bütün fiillerin sahibi olan Allah Teala’ya yönelmenin ve bu bilinçte olmanın en derin hâli olan namaz, yaşananların ve içinde bulunulan durumdan çıkış imkânının Allah’ın (c.c.) dilemesiyle olacağını idrak etmeyi gerektirir. Çünkü ayetin devamında Yüce Allah’ın sabredenlerle birlikte olduğu belirtilmiştir.

SIRA SİZDE

Kur'an-ı Kerim'den Bakara suresinin 45. ayetinin mealini bularak ayette verilmek istenen mesajları, varsa şahıs, yer, konu ve kavramları kısaca açıklayınız.

.....

.....

.....

.....

.....

Bakara suresi, 154. ayet: İslam dini; akıl, din, nesil, can, namus, vatan gibi değerleri korumayı Müslümanlara emretmiş ve Allah (c.c.) rızası için bu değerler uğrunda ölen kimseyi şehit kabul etmiştir.⁷⁴ Hz. Muhammed de (s.a.v.) bir hadisinde, Allah Teala yolunda öldürülenlerin şehit olduğunu bildirmiştir.⁷⁵

Ayet-i kerimede ilk istenen; Allah (c.c.) yolunda malıyla, canıyla cihad ederken şehit düşenlere ölü denilmemesidir. Bunun nedeni olarak onların diri olması gösterilmiş, ölü ve diri arasında bir ayırım yapılarak bu durum izah edilmiştir. Allah Teala yolunda şehit olmak, sıradan bir ölüm gibi değildir. Şehitlere "ölüler" demek ve onların ölüp yok olduklarını düşünmek yanlıştır. Aksine onlar diridirler; fakat insanlar bunu fark edemez, onların canlı olduğunu hissedemezler.⁷⁶ Şehitler Allah (c.c.) katında, O'nun lütfundan kendilerine verdiği nimetlerin sevincini yaşayarak rızıklandırılmaktadırlar. Ayet-i kerimede bizlerin bilemeyeceği bu durum, ölü ve diri olmak arasındaki fark kadar canlı ve net bir biçimde bildirilmiştir.

SIRA SİZDE

Kur'an-ı Kerim'den Enfâl suresinin 17. ayetinin mealini bularak ayette verilmek istenen mesajları, varsa şahıs, yer, konu ve kavramları kısaca açıklayınız.

.....

.....

.....

.....

.....

74 bk. Nisâ suresi, 29. ayet; Müslim, Eşribe, 73; Rûm suresi, 30. ayet; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 1.

75 Müslim, İmâre, 155.

76 Heyet, Kur'an Yolu Tefsiri, C 1, s. 240-241.

Bakara suresi, 155-157. ayetler: Ayet-i kerimede Müslümanların biraz korkuyla, açlıkla, mal, can ve ürünlerden eksiltilecek deneneceği kesin bir dille ifade edilmiştir. Müşriklerin baskıları nedeniyle Medine'ye göç eden Müslümanlar, hicretin ilk yıllarında Medine'de de iman etmeyenlerin tehdidi altında kalmışlardır. Ayet-i kerime Müslümanların Medine döneminin ilk yıllarında çektikleri can, mal ve güvenlik sıkıntılarına işaret etmektedir.

Allah Teala'nın insanları bu tür sıkıntılarla imtihan etmesi her zaman mümkündür. Ayetin anlamı ve amacı bu manada mutlak ve geneldir. Allah (c.c.), Müslümanları o zaman imtihan ettiği gibi dilediği her zaman da imtihan eder. Yüce Allah'a dayanıp sıkıntılara yenik düşmeyenler hem dinî hem de dünyevi bakımdan hep kazanmışlardır. Bu, Allah Teala'nın yasağıdır. Onun için 155. ayetin sonunda "... **Sabredenleri müjdele!**" buyrulmuş ve yeniden sabra vurgu yapılmıştır. 156. ayette bu sabrın iman ve teslimiyetle bütünleşmiş bir sabır olduğu özellikle belirtilmiştir. Bu ayetler, bir yandan Hz. Muhammed (s.a.v.) ve ona inanan ilk Müslümanların sahip oldukları güçlü bir imanla yüksek ahlaki yansıtmakta; bir yandan da örnek Müslümanın kişilik yapısını tanımlamaktadır. Bu yapının temel taşı; Allah Teala'ya sarsılmaz iman, güven ve teslimiyettir. Sadece Allah Teala'ya ait olduğunun ve sonunda O'na dönüleceğinin bilinci içinde, başarı ve kurtuluşu da yalnız Yüce Allah'dan beklemektir. İmanın bir gereği olarak Allah (c.c.) karşısında her zaman ümitli ve iyimser, düşmanlar karşısında da onurlu ve kişilikli olunması istenmiştir.⁷⁷

SIRA SİZDE

Kur'an-ı Kerim'den Âl-i İmrân suresinin 169. ayetinin mealini bularak ayette verilmek istenen mesajları, varsa şahıs, yer, konu ve kavramları kısaca açıklayınız.

.....

.....

.....

.....

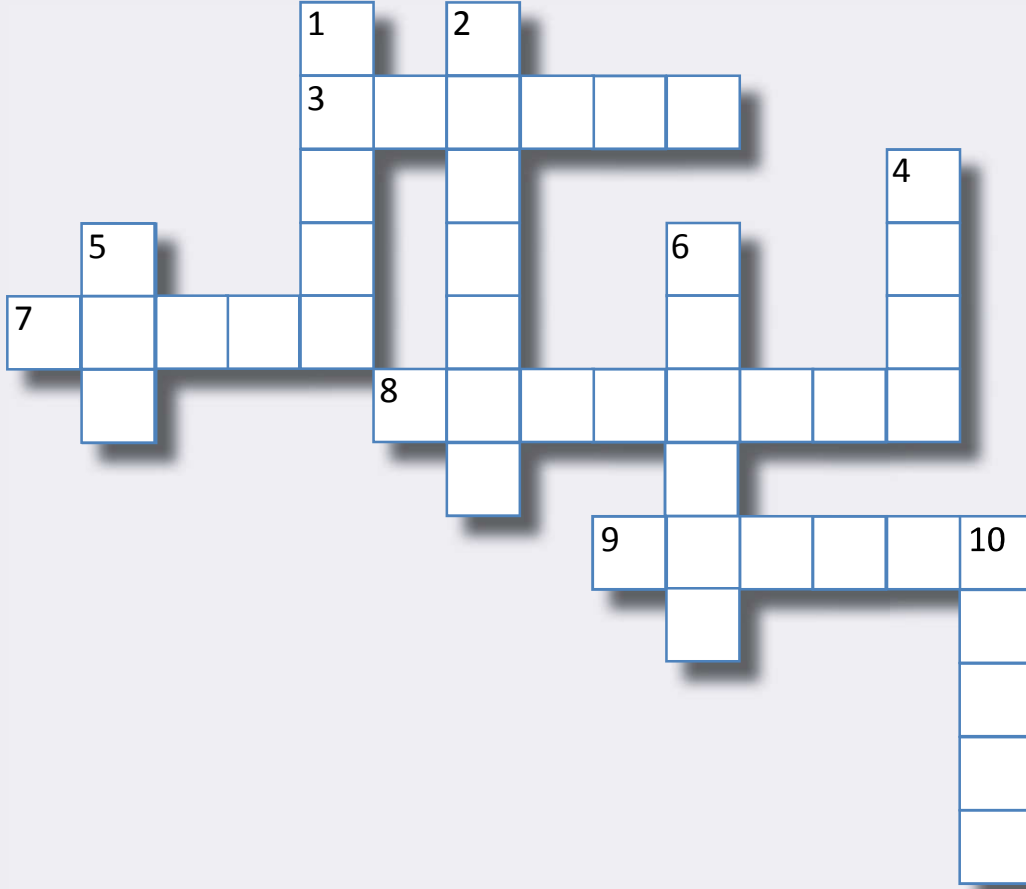
.....

⁷⁷ Heyet, Kur'an Yolu Tefsiri C 1, s.241-242.

BULMACA

Soldan Sağa

3. Ölümle başlayacak olan ebedî hayat.
7. İnsanların dünyada iken yaptıkları işlerden hesaba çekilmek üzere toplanması.
8. Dünyada yapılan kötülüklerin cezasının çekileceği yer.
9. Ölümle başlayıp mahşerdeki dirilişe kadar devam edecek olan kabir hayatı.

Yukarıdan Aşağıya

1. İnsanın öldükten sonra defnedileceği yer.
2. Evrenin düzeninin bozulması ve dünya hayatının sona ermesi.
4. Ecelin gelmesi ve dünya hayatının son bulması.
5. Öldükten sonra tekrar dirilme.
6. İman edip salih amel işleyenlerin ebedî kalacakları mükafat yurdu.
10. Dünya hayatındaki amellerin sorgulanması.

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

A) Aşağıdaki açık uçlu soruları cevaplayınız.

1. Dünya hayatı ile ahiret hayatı arasındaki ilişkiyi açıklayınız.

.....
.....
.....
.....

2. Ahirete inanmanın, dünya hayatını anlamlandırmaya katkısını açıklayınız.

.....
.....
.....
.....

3. Ahirete inanmanın toplumsal yaşama kazandırdıklarını yazınız.

.....
.....
.....
.....

4. "Allah'ın sana verdiği şeylerde ahiret yurdunu ara. Dünyadan da nasibini unutma.." (Kasas suresi, 77. ayet) ayetinde verilmek istenen mesajlar nelerdir? Değerlendiriniz.

.....
.....
.....
.....

5. Cenaze namazına katılmak ve cenaze sahiplerine taziyede bulunmak neden dinî bir görevdir? Kısaca yazınız.

.....
.....
.....
.....

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

B) Aşağıdaki çoktan seçmeli soruları yanıtlayınız.

“Biz gökleri, yeri ve bunlar arasında bulunanları oyun ve eğlence olsun diye yaratmadık.” (Enbiyâ suresi, 16. ayet)

6. Yukarıdaki ayet-i kerimeden aşağıdaki düşüncelerden hangisine ulaşamaz?

- A) Dünya hayatının bir amacı vardır.
- B) Yaratılan her şeyin bir sonu vardır.
- C) Her şeyi yaratan Allah'tır (c.c.).
- D) İnsan dünyada başıboş bırakılmamıştır.
- E) Her şey bir amaç doğrultusunda yaratılmıştır.

7. Aşağıdakilerden hangisi ahirete inanmanın insana kazandırdıklarından biri değildir?

- A) Maddi sıkıntılara karşı dayanma gücü azalır.
- B) Kişi, iyi davranışlar sergilemeye gayret eder.
- C) Sorumluluk duygusu gelişir.
- D) Kişi, yaptıklarının hesabını vereceğinin bilincinde olur.
- E) Allah'a (c.c.) karşı sorumluluklarını yerine getirmede istekli olur.

“Allah'a ve ahiret gününe iman eden kimse misafirine ikram etsin. Allah'a ve ahiret gününe iman eden kimse komşusuna ikramda bulunsun. Allah'a ve ahiret gününe iman eden kimse ya hayır söylesin veya sussun.” (Ebu Dâvûd, Edeb, 122)

8. Yukarıdaki hadis-i şerifte vurgulanmak istenen ana düşünce aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Allah'a (c.c.) ve ahiret gününe iman eden kişi iyi ve güzel sözler söyler.
- B) Allah'a (c.c.) ve ahiret gününe iman eden kişi gereksiz yere konuşmaz.
- C) Allah'a (c.c.) ve ahiret gününe iman eden kişi komşusuna ikram eder.
- D) Allah'a (c.c.) ve ahiret gününe iman eden kişi misafirine ikramda bulunur.
- E) Allah'a (c.c.) ve ahiret gününe iman eden kişi güzel davranışlarda bulunur.

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

9. Aşağıdakilerden hangisi cenaze namazı hakkında yanlış bir bilgi içermektedir?

- A) Farz- kifayedir.
- B) Dua edilir.
- C) Helallik istenir.
- D) Rükü ve secde vardır.
- E) Ayakta kılınır.

10. Aşağıdakilerden hangisi ahirete imanın bireye kazandırdıklarından değildir?

- A) Dünyada yaptıklarının karşılığını göreceğini bilerek yaşar.
- B) Her yaptığının kayıt altına alındığının farkında olur.
- C) Yalan söylemekten ve iftira etmekten kaçınır.
- D) Kişisel menfaatlerini her şeyin üstünde tutar.
- E) Bireye, topluma ve Allah'a (c.c.) karşı sorumluluklarını yerine getirir.

C) Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerleri verilen kelimelerle doldurunuz.

(vasiyet, sabrederek ve namaz kılarak, kulluk, berzah, ahiret)

- 11. "Ben cinleri ve insanları ancak bana ..... etsinler diye yarattım." (Zâriyât suresi, 56. ayet)
- 12. "Akıllı insan, nefsini hesaba çeken ve ..... için hazırlık yapandır." (Tirmizî, Kıyamet, 25)
- 13. "İki şey arasındaki perde, engel" anlamına gelen....., ölümden sonra başlayıp mahşerdeki dirilişe kadar devam edecek olan kabir hayatına denir.
- 14. Kişinin Allah'a (c.c.) olan kulluk borçlarının ve üzerindeki kul haklarının vefatından sonra giderilmesini istemesine..... denir.
- 15. "Ey iman edenler! ..... ve ..... Allah'tan yardım dileyin. Şüphesiz Allah sabredenlerle beraberdir." (Bakara suresi, 154. ayet)

Ç) Aşağıdaki cümleler doğruysa başına (D), yanlışsa (Y) yazınız.

- 16. ( ) Zerre kadar iyilik yapan da kötülük yapan da karşılığını ahirette alacaktır.
- 17. ( ) Ölen kişinin ailesine taziyede bulunmak dinî ve insanî bir görevdir.
- 18. ( ) İslam dinine göre Allah (c.c.) yolunda öldürülenler şehit mertebesine yükselir.
- 19. ( ) Ahirete inanan insan, sorumluluklarının bilincinde değildir.
- 20. ( ) Alevi-Bektaşilikte cenaze törenine Hakk'a Yürüme Erkânı denir.